

Василь Ухач,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави
і права

Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2106-5335>

ЕТАПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ВИЗНАННЯ БОРОТЬБИ УПА ЗА НЕЗАЛЕЖНУ УКРАЇНУ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

(До 80-ця утворення Української повстанської армії)

Проаналізовано процес постановня, еволюції, особливостей формування державними інституціями історико-правової оцінки діяльності суб'єктів українського визвольного руху, зокрема Української повстанської армії. Процес реабілітації та об'єктивної історико-правової кваліфікації діяльності УПА був непростим і прогрес у цьому питанні прямо пропорційно залежав від домінування проукраїнських партій в парламенті та україноцентричного дискурсу в суспільстві. Відповідно до Закону України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» УПА постала як національно-визвольна армія, що боролася за Українську самостійну соборну державу, а її вояки - борцями за незалежність України у XX столітті.

Ключові слова: національно-визвольна боротьба, Українська повстанська армія, Організація українських націоналістів, законодавство, історична політика пам'яті.

Бібл.: 13.

Ukhach V.

Stages and peculiarities of legal recognition of the fight of the UPA for an independent Ukraine in national legislation (in the honor of the 80th anniversary of the Ukrainian Insurgent Army's formation)

During the Soviet totalitarian regime, an objective historical and legal assessment of the struggle of the Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army was impossible. Communist propaganda, grossly violating the norms of the international humanitarian law, purposefully declared the fighters for the freedom of Ukraine as «bandits» turning them from the combatants into the criminals.

The aim of the research is to distinguish the stages and highlight the process of legal recognition of the UPA's armed struggle for an independent cathedral Ukrainian state in Ukrainian legislation. The following research tasks were set: 1) to reveal the attempts of public organizations, state authorities, and scientific institutes in the first years of independence, to draw the conclusions regarding the historical and legal assessment of the struggle of the OUN and the UPA; 2) carry out an analysis of the development of the national legislation due to the assessment of subjects of the Ukrainian liberation movement of the 30s-50s of the 20th century in the period from 1997 to 2014; 3) reveal the process of the recognition of the UPA army and its soldiers as fighters for independence after the Revolution of Dignity.

The process of rehabilitation and objective historical and legal qualification of the UPA's activities was not easy and progress directly proportionally depended on the dominance of pro-Ukrainian parties in the parliament and the Ukrainian-centric discourse in the society in this matter. According to the Law of Ukraine «On the Legal Status and Honoring the Memory of Fighters for Ukraine's Independence in the 20th Century» (2015), the UPA appeared as a national liberation army that fought for the Ukrainian independent cathedral state, and its soldiers were fighters for the independence of Ukraine in the 20th century. A positive consequence of the adoption of the Law should be a significant reduction of social and political tension regarding the social and historical and legal assessment of the national liberation struggle in the 20th century, especially in the conditions of the aggression of the Russian Federation against Ukraine, which will form a true picture of the public vision of the processes of Ukrainian state-building.

Keywords: national liberation struggle, the Ukrainian insurgent army, the Organization of Ukrainian Nationalists, legislation, historical politics of memory.

Постановка проблеми. Тоталітарне радянське минуле сформувало позитивістське праворозуміння, в якому закон (право) цілковито поступався пануючій комуністичній доктрині, ідеології. Радянські державно-правові інституції, зокрема правоохоронні, а насправді карально-репресивні, у боротьбі з будь

якими проявами українського визвольного руху, цілеспрямовано оголосили всі збройні формування самостійницького руху «бандитами», а весь рух «бандитизмом», а відповідно як нацисти, так і більшовики тим самим вивели їх з політичної площини в суто кримінальну. Відповідно, українські вояки як збройного націоналістичного підпілля, так і повстанці перетворювалися з партизанів чи комбатантів (за нормами міжнародного гуманітарного права - *Авт.*) на кримінальний елемент, а відповідно підпадали під зовсім іншу кваліфікацію карно-процесуального законодавства.

Після падіння тоталітарного ладу в Україні питання об'єктивної правової оцінки Української повстанської армії стало як ніколи актуальним, хоч населення країни на момент здобуття незалежності все ще сповідувало значні (особливо на сході та півдні України) русофільські й прорадянські погляди та стереотипи. Тому аналіз еволюції висвітлення діяльності та збройної боротьби УПА у світлі національного українського законодавства є недостатньо вивченим дослідницьким питанням, особливо в контексті політики комеморації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід наголосити, що сучасна українська історіографія УПА пройшла тривалий шлях від комплексного накопичення джерельних матеріалів (у контексті архівної «революції») до намагань об'єктивного, цілісного осмислення боротьби Української повстанської армії. Відбулося розширення як тематичного так і регіонального аспектів досліджень, зокрема: становлення та пошук форм активної збройної протидії нацистському та радянському окупаційним режимам; військово-підготовчим заходам направленим на створення УПА та дискусії в колі бандерівської ОУН щодо обрання її концепції; організації та функціонуванню перших постійно діючих повстанських сотень на теринах Волині та Полісся; реорганізація та вдосконалення структури повстанської армії; розгортання збройної протинімецької та протирадянської боротьби; організаційно-правового оформлення та функціонування українського повстанського запілля тощо. Окремі історико-правові аспекти заявленої наукової проблеми висвітлювалися автором в окремих публікаціях, так і науковцями – Ю. Кульгавець, І. Мамонтов, Л. Місінкевич, В. Федоренко та ін. [1].

Мета (цілі і завдання) дослідження – виокремити етапи та проаналізувати процес правового визнання збройної боротьби УПА за самостійну соборну Українську Державу в національному законодавстві. Поставлена мета зумовлює постановку дослідницьких завдань: висвітлити початкові спроби органів державної влади сформуванню історико-правову оцінку боротьби націоналістичного підпілля та Української повстанської армії у перші роки незалежності; проаналізувати розвиток нормативно-правової бази з оцінки суб'єктів українського визвольного руху 30-50-х рр. ХХ ст. у проміжку часу з 1997 по 2014 рр.; розкрити процес визнання УПА після Революції гідності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активні спроби реабілітації українських повстанців відбувалися ще до здобуття Україною незалежності. У січні 1991 Секретаріат союзної компартії прийняв детальну Постанову «Про спроби політичної реабілітації Організації українських націоналістів і Української повстанської армії в західних областях Української РСР» [2, с. 607]. У Постанові зазначалося, що ЦК КПРС має здійснити активні кроки щодо боротьби із намаганнями реабілітувати діяльність УПА окремими націоналістичними організаціями та навіть депутатами [2, с. 607]. Окреслена постанова дає зрозуміти, що, попри в цілому низьку правову та національно-історичну свідомість жителів радянської України, попит на визнання й об'єктивну наукову оцінку діяльності українського національно-визвольного руху вже був створений. Невпинна ерозія державного апарату СРСР та неминучий колапс цієї держави так і не дозволили реалізувати положення Постанови.

У квітні 1991 року парламент ще радянської України прийняв Закон «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», щоб задовільнити опозиційні настрої, але даний закон оминав питання реабілітацію вояків УПА [7]. Подібний крок був обумовлений комуністичною більшістю парламенту, надто живучими у суспільній свідомості закладеними міфами радянсько-комуністичної пропаганди. На початку незалежності, в парламенті все ще домінували комуністи, а за активного лобювання радянських ветеранів та низької історико-правової свідомості, підняття подібних питань ставало майже неможливим та політично недоцільним [13, с. 16].

Загальнонаціонального масштабу окреслена наукова проблема набула напередодні та під час відзначення 50-річчя УПА осінню 1992 року. Президією українського парламенту, в цілях зниження соціальної напруги та об'єктивної оцінки діяльності українського націоналістичного руху, була ухвалена Постанова «Про перевірку діяльності ОУН-УПА» [10]. Згідно з цією Постановою на Міністерство юстиції України, Академію наук України, Міністерство закордонних справ України покладалося завдання створити

урядову комісію з перевірки діяльності ОУН-УПА. Відсутність належного фінансування виявилось чи не ключовим фактором, що положення Постанови не були реалізовані повною мірою [13, с. 16].

Частковий поступ було здійснено 22 жовтня 1993 року, коли Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Відповідно до норм Закону воєнків УПА, які брали участь у боях проти німецьких загарбників на тимчасово окупованій території України до 1944 року включно, було визнано учасниками бойових дій [13, с. 16].

13 вересня 1996 року парламент України ухвалив рішення започаткувати тимчасову комісію з метою сприяння у вивченні питань, пов'язаних з перевіркою діяльності ОУН і УПА. Підсумком роботи комісії мав стати історичний та юридичний висновок з оцінки діяльності ОУН-УПА, що мав бути розглянутий на засіданні українського парламенту в березні 1997 р. З прийнятим рішенням було ознайомлене керівництво Організації ветеранів України, Організації українських націоналістів і Конгресу українських націоналістів. До очолюваної А. Юхимчуком комісії на паритетних засадах увійшли народні депутати, які уособлювали різні погляди на питання оцінки діяльності збройного націоналістичного підпілля та повстанської армії, власне це й стало одним із ключових чинників її неспроможності налагодити ефективну роботу із поставлених завдань. Більше того, заявлена проблематика ОУН-УПА спричинила розлам і у середовищі ветеранського руху. Установчий з'їзд Всеукраїнського об'єднання ветеранів Другої світової війни (відбувся у столиці 13 – 14 жовтня 1996 р.) прийняв статут і програму, обрав раду на чолі з І. Юхновським і прийняв рішення надати статусу учасників війни та відповідних пільг усім ветеранам повстанської армії. Конфронтація в суспільстві все більше зростала, втягуючи в свою орбіту не тільки ветеранів, але й окремі політичні сили, які прагнули скористатися обговоренням цього питання у власних електоральних цілях [11, с. 4].

Очевидна неспроможність на рівні парламентської комісії вирішити проблему ОУН-УПА змусила главу держави покласти цю справу на Кабінет міністрів України. Президент Л. Кучма 28 травня 1997 року дав доручення створити Урядову комісію з вивчення діяльності ОУН і УПА. Постановою уряду України від 12 вересня 1997 року за № 1004 комісія була створена у складі віце-прем'єр-міністра, який став головою комісії, міністра юстиції, міністра закордонних справ, міністра внутрішніх справ, міністра фінансів, міністра інформації, міністра освіти, голови Служби безпеки, Генерального прокурора (за згодою), президента Національної академії наук, директора Інституту історії України НАН України, директора Інституту стратегічних досліджень. Функції робочого апарату комісії поклалися на Міністерство юстиції [11, с. 5].

Урядова комісія у січні 1998 року затвердила перелік заходів, сутність яких зводилася до того, що Главі держави і парламенту України мали бути надані пропозиції стосовно визначення офіційної позиції щодо діяльності ОУН і УПА у термін до грудня 1998 р. Водночас праця над висновком показала наявність стількох «білих плям», що окреслені терміни стали нереальними. Очевидним, водночас, залишалось лише одне - підсумки науково-дослідної праці слід було реалізувати якомога швидше, саме тому історичний висновок (основні тези) і розгорнута довідка робоча група істориків готувала двічі: в 2000 і 2004 роках [11, с. 6].

Так, у 2000 році була надрукована попередня історична довідка «Проблема ОУН-УПА» обсягом в 129 с. і заснований на ній «Історичний висновок про діяльність ОУН-УПА (попередній варіант)» обсягом 38 с. У листопаді 2004 року вийшли друком основні тези, що ґрунтувалися на підготовленому рукописі великої колективної монографії «Проблема ОУН-УПА», що побачила світ у видавництві «Наукова думка» у 2005 році [11, с. 6].

Таким чином поступ у розв'язанні поставленої мети в історичній площині був очевидним, проте, правова невизначеність все ще залишалася проблемою і живила конфронтаційні процеси у суспільстві.

Перемога Помаранчевої революції і прихід національно-державницької команди на чолі з В. Ющенко, ознаменували черговий етап підйому національно-демократичних настроїв. Новообраний Президент України з чіткою національно-демократичною та проєвропейською орієнтацією у 2006 році видав Указ «Про всебічне вивчення та об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення» [12]. Глава держави зобов'язав уряд України «розробити разом із Національною академією наук України з урахуванням фахового висновку робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА законопроект про український визвольний рух 20-50-х років ХХ ст., статус і соціальний захист його учасників, в якому, зокрема, передбачити визнання діяльності організацій, які боролися за Українську самостійну соборну державу у 20-50-х роках ХХ ст. [13, с. 17]. Мусимо констатувати, що в силу насамперед внутрішніх проблем, визначені Указом Президента України від 14 жовтня 2006 року № 879 нормопроектні роботи не були вчасно і у повному обсязі завершені Кабінетом Міністрів України [13, с. 17].

У 2008 році В. Ющенко вніс до парламенту України законопроект «Про правовий статус учасників боротьби за незалежність України 20-90-х років ХХ ст.», що мав своєю ціллю визначити офіційне ставлення держави до учасників боротьби за незалежність України у ХХ ст., проте цей законопроект так і не став законом [13, с. 17].

Слід наголосити, що визначальною перепорою правової кваліфікації УПА було небажання проросійських партій, які займали доволі сильні позиції в парламенті, визнавати повстанців героями. Подібна політика була продиктована не тільки електоральними симпатіями, але і партійними принципами. Так, партія регіонів, як найбільша проросійська сила на той час, не могла дозволити альтернативне трактування минулого України, адже хто контролює минуле, той контролює і майбутнє, тож будь-яке об'єктивне висвітлення діяльності УПА зруйнувало б міф про «велику єдину радянську вітчизну», що в свою чергу привело б до зростання націонал-демократичних настроїв, особливо серед молоді. Найбільшим страхом проросійських сил була українізація суспільної свідомості. Підняття таких важливих історико-правових тем формувало би новий національний дискурс, який був би антиколоніальним (тобто антиросійським), антирадянським, україноцентричним та проєвропейським. Звісно, що домінування подібних ідей могло спричинити радикальні зміни в усіх сферах життя спричинити швидке дрейфування України від ідеологем тоталітарного радянського минулого, наратив якого активно підтримували окремі політичні сили в Україні при активному сприянні північного сусіда.

Черговим кроком, який водночас підтвердив вищевказані міркування став провальний законопроект «Про визнання ОУН-УПА воюючою стороною у Другій світовій війні», поданий депутатами-рухівцями І. Стойком, Р. Ткачем та Я. Кендзьором [3].

Відзначимо, що каменем спотикання і черговим полем конфронтації між проросійськими та проукраїнськими силами стала постать С. Бандери. Завдяки національно-демократичному курсу Президента В. Ющенка, 20 січня 2010 року С. Бандері було присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена Держави (посмертно). Обидві сторони віддали перевагу політиці над правом [5]. Рішення Президента В. Ющенка з часом буде скасовано Донецьким окружним адміністративним судом, суттєво залежного (з прикриттю доводиться констатувати) від керівництва Партії регіонів, хоча і він не мав на те повноважень, оскільки адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Президента України вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на м. Київ [9].

Рішення Донецького окружного адміністративного суду свідчило про фактичне завершення домінування проєвропейських сил та початок радикального проросійського реваншу. Враховуючи тотальний наступ проросійських сил на свободу слова, освіту, українську мову, незалежність, тощо, говорити про продовження об'єктивного висвітлення діяльності УПА в сфері права видавалося неможливим.

Окреслені вище суспільно-політичні процеси в поєднанні з економічними привели до революції Гідності. У зв'язку з остаточним затвердженням національно-демократичних ідеалів та домінуванні проукраїнських політичних сил в Парламенті у 2015 році був прийнятий Закон «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», який нарешті дав правову оцінку діяльності Української Повстанської Армії [6].

Згідно норм Закону борцями за незалежність України у ХХ столітті визнавалися особи, які брали участь у всіх формах політичної, збройної та іншої колективної чи індивідуальної боротьби за незалежність України у ХХ столітті у складі таких органів влади, організацій, структур та формувань: «1) органи влади Української Народної Республіки, включаючи, зокрема, Українську Центральну Раду, Генеральний секретаріат Української Центральної Ради (Української Народної Республіки), Раду народних міністрів Української Народної Республіки, Уряд Української Народної Республіки в екзилі (Державний центр Української Народної Республіки), [...] [8]; 2) органи влади Української Держави (Гетьманату) [...]; 3) «органи влади Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області Української Народної Республіки) [...]» [8]; 4) Українська військова організація (УВО); 5) Організація українських націоналістів (ОУН); 6) Народно-визвольна революційна організація (НВРО); 7) *Українська повстанська армія (УПА) [...]*» (курсив наш – Авт.) [8]; 8) Народний Рух України за перебудову (Народний Рух України) до 24 серпня 1991 року; 9) інші організації, структури або формування, що існували протягом ХХ століття (до 24 серпня 1991 року) і метою діяльності яких було здобуття (відновлення) або захист незалежності України. Перелік таких організацій, структур та формувань затверджується Кабінетом Міністрів України» [8].

Таким чином на законодавчому рівні була закріплена національно-визвольна роль різних антитоталітарних національно-визвольних сил, правову кваліфікацію яких раніше свідомо уникали. Найважливішим нас стало те, що до національно-визвольних рухів віднесли й Українську повстанську армію.

Доповненням до правового визнання стало прийняття у 2019 році Закону «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо посилення соціального захисту учасників боротьби за незалежність України у XX столітті» [4]. Згідно прийнятих у Законі правових норм, пільги стали отримувати особи, які брали участь у всіх формах збройної боротьби за незалежність України у XX столітті у складі Української повстанської армії, Української повстанчої армії отамана Тараса Боровця (Бульби) «Поліська Січ», Української народної революційної армії (УНРА), Організації народної оборони «Карпатська Січ», Української військової організації (УВО), збройних підрозділів Організації українських націоналістів і відповідно до Закону України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» визнані борцями за незалежність України у XX столітті. Порядок надання статусу учасника бойових дій вказаним особам визначався українським Урядом [4].

Висновки. Таким чином, по-перше, сформувавши історичну й правову кваліфікацію діяльності УПА, а також соціально забезпечивши ветеранів повстанської армії, надавши їм ветеранські пільги, Україна остаточно сформувала своє ставлення до діяльності Української повстанської армії. По-друге, процес реабілітації та об'єктивної історико-правової кваліфікації діяльності УПА був непростим і прогрес у цьому питанні прямо пропорційно залежав від сили проукраїнських партій в політиці та домінуванні україноцентричного дискурсу в суспільстві. Попри всі спроби русофільських сил захопити владу, Революція Гідності поставила остаточно крапку. По-третє, перемога національно-демократичних сил і Російсько-українська війна спричинили радикальну зміну цінностей в українському суспільстві, тож УПА постала в українському законодавстві, як національно-визвольна сила, що боролася за звільнення України, а ветерани повстанської армії отримали ті самі привілеї, що й інші учасники бойових дій.

Список використаних джерел

1. Ухач В. З. Правова оцінка боротьби УПА у світлі національного законодавства. *Правовий розвиток суспільства і держави: традиції та новачії: збірник мат-лів Міжнар. юрид. науково-практичної конф. «Актуальна юриспруденція»* www.legalactivity.com.ua/, м. Київ, 5 жовтня 2017 р. Тези наукових доповідей. Київ–Тернопіль: ВЦП «Економічна думка», 2017. С. 125-131.
2. Баран В. *Україна: новітня історія: 1945–1991 рр.* НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2003. 667 с.;
3. Закон України «Про визнання ОУН-УПА воюючою стороною у Другій світовій війні». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF13000A> (дата звернення: 15.09.2021).
4. Закон України «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо посилення соціального захисту учасників боротьби за незалежність України у XX столітті». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2640-19#Text> (дата звернення: 16.09.2021).
5. Закон України «Про державні нагороди України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text> (дата звернення: 15.09.2021).
6. Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> (дата звернення: 15.09.2021).
7. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12/ed19910417#Text> (дата звернення: 17.09.2021).
8. Мамонтов І. О. *Український націоналістичний рух у протистоянні антидемократичним режимам у 1920-х – 1950-х рр.: історико-правове дослідження: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.01.* Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2016. 230 с.
9. Постанова Донецького окружного адміністративного суду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0570805-10#Text> (дата звернення: 01.10.2021).
10. Постанова Президії Верховної Ради України «До питання про перевірку діяльності ОУН-УПА». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2964-12/ed19930201#Text> (дата звернення: 03.10.2021).
11. Проблема ОУН–УПА: Звіт робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. *Основні тези з проблеми ОУН-УПА (історичний висновок)*. Київ: Інститут історії України НАН України, 2004. 95 с.
12. Указ Президента України «Про всебічне вивчення та об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879/2006#Text> (дата звернення: 11.10.2021).

13. Федоренко В. Л. Проблеми законодавчого забезпечення реабілітації вояків Української повстанської армії, які постраждали від політичних репресій радянської влади. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 3. С. 14-21.

References

1. Ukhach, V. Z. (2017). Pravova otsinka borotby UPA u svitli natsionalnogo zakonodavstva [Legal assessment of the struggle of the UPA in the light of national legislation]. *Pravovyi rozvytok suspilstva i derzhavy: tradytsii ta novatsii: zbirnyk mat-liv Mizhnar. yuryd. naukovykh-dopovidei. Kyiv-Ternopil: VTsP «Ekonomichna dumka», 125-131 [in Ukrainian].*
2. Baran, V. (2003). *Ukraina: novitnia istoriia: 1945–1991 rr. [Ukraine: the newest history: 1945–1991] / NAN Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy. Lviv [in Ukrainian].*
3. *Zakon Ukrainy «Pro vyznannia OUN-UPA voiuiuchoiu storonoiu u Druhii svitovii viini» [The Law of Ukraine «On the recognition of the OUN-UIA as a warring party in the Second World War»]. Retrieved from <http://ips.ligazakon.net/document/JF13000A> [in Ukrainian].*
4. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zminy do statti 6 Zakonu Ukrainy «Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnogo zakhystu» shchodo posylennia sotsialnogo zakhystu uchastnykiv borotby za nezalezhnist Ukrainy u XX stolitti» [The Law of Ukraine «On amendments to article 6 of the Law of Ukraine «On the status of the war veterans and guarantees of their social protection» on strengthening social protection of participants in the struggle for Ukraine's independence in the 20th Century»]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2640-19#Text> [in Ukrainian].*
5. *Zakon Ukrainy Pro derzhavni nahorody Ukrainy» [The Law of Ukraine «On state awards of Ukraine»]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text> [in Ukrainian].*
6. *Zakon Ukrainy «Pro pravovyi status ta vshanuvannia pamiaty bortsiv za nezalezhnist Ukrainy u XX stolitti» [The Law of Ukraine «On the legal status and commemoration of the fighters for the independence of Ukraine in the 20th century»]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> [in Ukrainian].*
7. *Zakon Ukrainy Radianskoi Sotsialistychnoi Respubliki «Pro rehabilitatsiiu zhertv politychnykh represii na Ukraini» [The Law of the Ukrainian Soviet Socialist Republic «On rehabilitation of victims of political repression in Ukraine»]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12/ed19910417#Text> [in Ukrainian].*
8. Mamontov, I. O. (2016). *Ukrainskyi natsionalistychnyi rukh u protystoianni antydemokratychnym rezhymam u 1920-kh – 1950-kh rr.: istoryko-pravove doslidzhennia [The Ukrainian nationalist movement in opposition to anti-democratic regimes in the 1920s – 1950s: a historical and legal study]: dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk : 12.00.01. Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika». Lviv [in Ukrainian].*
9. *Postanova Donetskoho okruzhnogo administratyvnoho sudu [Resolution of the Donetsk District Administrative Court]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0570805-10#Text> [in Ukrainian].*
10. *Postanova Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainy «Do pytannia pro perevirku diialnosti OUN-UPA» [Resolution of the Presidium of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the issue of checking the activities of the OUN-UPA»]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2964-12/ed19930201#Text> [in Ukrainian].*
11. *Problema OUN-UPA: Zvit robochoi hrupy istorykiv pry Uriadovii komisii z vyvchennia diialnosti OUN i UPA. Osnovni tezy z problemy OUN-UPA (istorychnyi vysnovok) [The OUN-UPA problem: Report of the working group of historians at the Government Commission for the study of the activities of the OUN and the UPA. The main theses on the OUN-UPA problem (historical conclusion)]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2004 [in Ukrainian].*
12. *Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro vsebichne vyvchennia ta obiektyvne vysvitlennia diialnosti ukrainskoho vyzvolnogo rukhu ta spryiannia protsesu natsionalnogo prymyrennia» [Decree of the President of Ukraine «On a comprehensive study and objective coverage of the activities of the Ukrainian liberation movement and promotion of the process of national reconciliation»]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879/2006#Text> [in Ukrainian].*
13. Fedorenko, V. L. (2008). Problemy zakonodavchoho zabezpechennia rehabilitatsii voiakiv Ukrainy povstanskoi armii, yaki postrazhdaly vid politychnykh represii radianskoi vlady [Problems of legislative support for the rehabilitation of the Ukrainian Insurgent Army's soldiers who suffered from political repressions by the Soviet authorities]. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*, 3, 14-21 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.12.2022.